

TIL – TILSHUNOSLIK VA BOSHQA SOHALAR PREDMETI SIFATIDA

Muallif: Olimjonova Sadoqatxon Oybek qizi

IT va ijtimoiy-gumanitar yo'nalishi

Filologiya: tillarni o'qitish (o'zbek tili)

25–06-guruh talabasi

Annotatsiya: Til jamiyat hayotining ajralmas qismi bo'lib, insonlar o'rtasidagi asosiy muloqot vositasi hisoblanadi. Til orqali tafakkur shakllanadi, bilimlar uzatiladi va madaniy meros avloddan avlodga yetkaziladi. Shu sababli til nafaqat tilshunoslik fanining, balki boshqa ko'plab fan sohalarining ham muhim tadqiqot obyekti hisoblanadi.

Mazkur maqolada tilning tilshunoslikdagi o'rni bilan bir qatorda, uning falsafa, psixologiya, sotsiologiya, pedagogika hamda axborot texnologiyalari kabi fanlar bilan uzviy aloqasi yoritib berilgan. Tilning ko'p qirrali tabiati va uning fanlararo tadqiqotlarda tutgan o'rni tahlil qilingan.

Maqolada tilning ijtimoiy hodisa sifatidagi xususiyatlari, inson tafakkuri va ong bilan bog'liqligi ilmiy asosda bayon etiladi. Ushbu ish tilning fanlararo tadqiqot obyekti sifatidagi ahamiyatini ochib berishga xizmat qiladi va filologiya yo'nalishi talabalari uchun nazariy manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Til, tilshunoslik, fanlararo tadqiqot, tafakkur, nutq, jamiyat, kommunikatsiya, lingvistika

Kirish. Til insoniyat jamiyatining paydo bo'lishi va rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq bo'lgan murakkab ijtimoiy hodisadir. U insonlar o'rtasida fikr almashish, axborot uzatish va o'zaro tushunishni ta'minlovchi asosiy vosita hisoblanadi. Til mavjud bo'lmagan jamiyatni tasavvur etish mushkul, chunki inson faoliyatining barcha sohaları til orqali namoyon bo'ladi.

Tilshunoslik fani tilning tuzilishi, funksiyasi va rivojlanish qonuniyatlarini o'rganadi. Biroq til faqat tilshunoslik doirasida emas, balki boshqa fan sohalarida ham muhim tadqiqot obyekti sifatida qaraladi. Chunki til inson tafakkuri, ruhiyati, jamiyat va madaniyat bilan uzviy bog'liqdir.

Zamonaviy ilm-fanda fanlararo integratsiya muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tilni turli fanlar nuqtayi nazaridan o'rganish uning mohiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu jihatdan tilning tilshunoslik va boshqa fanlar predmeti sifatidagi o'rni dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu maqolada aynan shu masala ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Tilshunoslik tilni mustaqil tizim sifatida o'rganib, uning fonetik, leksik, grammatik va semantik jihatlarini tahlil qiladi. Tilshunoslikda til aloqa vositasi,

ijtimoiy hodisa va belgilar tizimi sifatida qaraladi. Til birliklari muayyan qonun-qoidalarga bo'ysungan holda faoliyat yuritadi va nutqda namoyon bo'ladi.

Til falsafa fanida tafakkur bilan chambarchas bog'liq holda o'rganiladi. Falsafiy nuqtayi nazardan til inson ongining ifodasi bo'lib, fikrning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Tafakkur va til o'zaro bog'liq bo'lib, biri ikkinchisiz to'laonli mavjud bo'la olmaydi.

Psixologiya fanida til nutq faoliyati bilan bog'liq holda tadqiq etiladi. Insonning ruhiy holati, hissiy kechinmalari va psixik jarayonlari til orqali namoyon bo'ladi. Nutqning shakllanishi, so'zlashuv jarayoni va tilni o'zlashtirish masalalari psixolingvistikaning asosiy tadqiqot yo'nalishlaridan biridir.

Sotsiologiya tilni ijtimoiy hodisa sifatida o'rganadi. Jamiyat taraqqiyoti, ijtimoiy munosabatlar va madaniy muhit til rivojiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Til jamiyatdagi ijtimoiy tabaqalanish, madaniy qadriyatlar va milliy o'zlikni ifodalovchi muhim omil hisoblanadi.

Pedagogika fanida til ta'lim va tarbiya jarayonining asosiy vositasi sifatida qaraladi. Til orqali bilimlar beriladi, tafakkur rivojlantiriladi va shaxs shakllanadi. Ona tili ta'limi esa o'quvchilarning nutqiy savodxonligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy axborot texnologiyalarida til sun'iy intellekt, mashina tarjimas, ovozni tanish va avtomatik matn tahlili tizimlarining asosiy obyekti hisoblanadi. Bu holat tilning texnologik taraqqiyotdagi rolini yanada oshirmoqda.

Demak, til ko'p qirrali hodisa bo'lib, turli fanlar bilan uzviy aloqada o'rganiladi. Bu esa tilni fanlararo tadqiqot obyekti sifatida baholash zaruratini ko'rsatadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, til nafaqat tilshunoslik fanining, balki boshqa ko'plab fan sohalarining ham muhim tadqiqot obyekti hisoblanadi. Til inson tafakkuri, ruhiyati, jamiyat va madaniyat bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uning mohiyatini faqat bir fan doirasida o'rganish yetarli emas.

Tilning falsafa, psixologiya, sotsiologiya, pedagogika va axborot texnologiyalari bilan uzviy aloqasi uning ko'p qirrali tabiatini namoyon etadi. Fanlararo yondashuv tilni chuqurroq anglashga, uning jamiyat hayotidagi o'rnini to'liqroq tushunishga imkon beradi.

Shu sababli zamonaviy ilm-fanda tilni fanlararo integratsiya asosida o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv tilshunoslikning rivojlanishiga, ta'lim sifatining oshishiga va ilmiy tadqiqotlarning samaradorligiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurahmonov G'. Umumiy tilshunoslik. – Toshkent: Fan, 2004. – 45–98-betlar.
2. Nurmonov A. Tilshunoslik nazariyasi asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2012. – 60–120-betlar.

3. Mahmudov N. Til va tafakkur. – Toshkent: O‘qituvchi, 2007. – 30–85-betlar.
4. Rahmatullayev Sh. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. – Toshkent: Universitet, 2006. – 15–70-betlar.
5. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug‘ati. – Toshkent: Fan, 2002. – 50–110-betlar.
6. Qodirov M. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015. – 40–95-betlar.